

TALOUSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 6/2009 vp

Valtioneuvoston innovaatiopoliittinen selonte- ko

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 15 päivänä lokakuuta 2008 lähettänyt talousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi valtioneuvoston innovaatiopoliittisen selonteon (VNS 5/2008 vp).

Lausunnot

Eduskunnan päätöksen mukaisesti valtiovarainvaliokunta, sivistysvaliokunta, tulevaisuusvaliokunta sekä työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ovat antaneet asiasta lausunnot (VaVL 5/2009 vp, SiVL 1/2009 vp, TuVL 4/2008 vp, TyVL 1/2009 vp), jotka on otettu tämän mietinnön liitteiksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- pääsihteeri Esko-Olavi Seppälä, valtioneuvoston tutkimus- ja innovaationeuvosto
- neuvotteleva virkamies Juha Majanen ja erityisasiantuntija Markku Stenborg, valtiovarainministeriö
- johtaja Anita Lehtikainen, opetusministeriö
- osastopäällikkö, ylijohtaja Petri Peltonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- pääjohtaja Veli-Pekka Saarnivaara, Teknologian Kehittämiskeskus Tekes
- kehitysjohtaja Petri Kallioikoski, Valtion teknillinen tutkimuskeskus VTT
- tutkimusjohtaja Pekka Ylä-Anttila, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos ETLA
- tiedeasiantuntija Jarmo Laine, Suomen Akatemian

- yliasiamies Mikko Kosonen, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- johtaja Veijo Ilmavirta, Teknillinen korkeakoulu
- toimitusjohtaja Lauri Hietaniemi, Green Net Finland ry
- toimitusjohtaja Kenneth Sandström, Medineuvo Oy
- johtaja Erkki Ormala, Nokia Oyj
- teollisuusneuvos Jorma Nokkala, Nokka-yhtiöt
- talousjohtaja Marko Häikiö, Suomen Teollisuussijoitus Oy
- hallituksen puheenjohtaja Pertti Huuskonen, Technopolis Oyj
- elinkeinopoliittinen asiamies Mats Nyman, Akava ry
- johtaja Timo Kekkonen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- elinkeinopoliittinen asiantuntija Pia Björkbacka, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- apulaistoiminnanjohtaja Risto Salokangas, Keksintösäätiö
- johtaja, ent. Sitran yliasiamies Esko Aho
- T&K-kehittämispäällikkö, TKT Pasi Raiskinmäki, Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- opetusministeriö
- Tekes — teknologian ja innovaatioiden kehittämisskeskus
- Jyväskylän yliopisto
- Pohjois-Karjalan TE-keskus

- Lapin työvoima- ja elinkeinokeskus
- Finnnode
- Suomen Teollisuussijoitus Oy
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry

- Suomen Yrittäjät
- Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Suomen innovaatiojärjestelmä on pitkään noteerattu kansainvälisesti maailman kärkiluokkaan. Aivan viime vuosina ovat sijoituksemme kilpailukykyvertailuissa alkaneet kuitenkin laskea, mikä antaa osaltaan viitteitä siitä, ettei nykyinen innovaatiojärjestelmämme kykene enää täysin vastaamaan nykyisiin haasteisiin.

Yhteiskuntamme ja kansainvälinen toimintaympäristömme on muuttunut huomattavasti siitä, mihin nykyinen innovaatiojärjestelmämme aikoinaan luotiin. Tärkeimpiin muutoksen ajureihin eli globalisaatioon, kestävään kehitykseen, uusien teknologioiden nopeaan kehittymiseen ja erityisesti Suomen väestörakennetta voimakkaasti muuttavaan väestön ikääntymiseen on viitattu myös selonteossa. Teollisuustuotannon siirtyessä enenevässä määrin Suomen ulkopuolelle on taloutemme tulevan kehityksen kannalta entistäkin tärkeämpää turvata Suomen osaamisperusteisen talouden kilpailukyky.

Valiokunta katsoo, että nykyisessä innovaatiojärjestelmässämme on nähtävissä selviä puutteita. Yrityssektorin tutkimus- ja kehitystoiminta on suhteellisen pienen yritysjoukon käsissä, sillä kymmenen suurinta yritystä kattaa 60 prosenttia koko yrityssektorin tutkimustoiminnasta. Yksityissektorin tutkimustoiminnan kasvu osoittaa lisäksi pysähtymisen merkkejä. Kansainvälistyminen ei ole edennyt oletetulla tavalla. Pääomasijoittajista on pulaa, eikä ulkomaisia sijoituksia ole saatu suuremmassa mittakaavassa huokutelluiksi kasvuyritysten tueksi. Tämä vaikeuttaa erityisesti innovaatioiden kaupallistamista. Merkittävä osa keksinnöistä jää mm. puuttuvan pääoman vuoksi vain suunnitelmiksi tai innovaatiot joudutaan myymään juuri siinä

vaiheessa, kun ne alkaisivat tuottaa niin keksijälle kuin yhteiskunnallekin. On myös aiheellista kysyä, kohdistuuko tutkimus- ja kehitystyö liian paljon teknologiaan. Palveluinnovaatiot ja sosiaaliset innovaatiot ovat edelleen vähäisessä roolissa.

Innovaatiopoliittinen selonteko on muutosasiakirja, joka keskittyy tavoitetilan kuvaamiseen. Tavoitteina on turvata Suomen innovaatioympäristön laatu, kansainvälinen kilpailukyky ja houkuttelevuus. Keinoina tuodaan esille kansainvälisyyden vahvistaminen, käyttäjä- ja asiakaslähtöisyys sekä laaja-alaisempi lähestyminen luovuutta ja innovaatioita kohtaan tasokkaan osaamisen lisäksi. Nykytilaa ja siinä ilmenneitä yksittäisiä puutteita selonteossa ei tuoda laajemmin esille eikä analysoida. Selonteossa ei myöskään arvioida konkreettisia keinoja tavoitetilan saavuttamiseksi.

Suomessa on panostettu voimakkaasti innovaatiojärjestelmään, ja jatkossakin tämän järjestelmän, tai pikemminkin innovaatioympäristön, toimivuus tulee olemaan osaamisperustaisen yhteiskuntamme kulmakiviä. Valiokunta pitää selonteon päälinjauksia perusteltuina ja katsoo, että nykyinen taloustilanne korostaa entisestään tarvetta ripeisiin toimiin tavoitetilan saavuttamiseksi. Valiokunta ottaa jäljempänä esille innovaatiopolitiikan toimeenpanon kannalta keskeisiä teemoja.

Selonteon peruslinjaukset

Selonteossa nostetaan koko innovaatiopolitiikan peruslähtökohdan eli vahvan osaamisperustan lisäksi esille neljä strategista perusvalintaa. Nämä ovat 1) innovaatiotoiminta rajattomassa maailmassa, 2) kysyntä- ja käyttäjälähtöisyys, 3) innovatiiviset yksilöt ja yhteisöt sekä 4) syste-

misyys. Tätä innovaatiopolitiikan perustaa täydentävät kymmenen kehittämislinjausta.

Selonteossa painotetaan tarvetta laaja-alaiseen innovaatiotoimintaan. Sen keskeinen käsite on systeemisyy, jolla tarkoitetaan kokonaisten järjestelmien kokonaisvaltaista uudistamista ja rakenteellista kehittämistä. Edellytyksenä on, että kaikki politiikkasektorit uudistuvat, sektorirajat madaltuvat ja yhteistyö tiivistyy.

Innovaatiopolitiikka on selonteossa määriteltä hyödynnetyksi osaamislähtöiseksi kilpailu- eduksi. Valiokunta painottaa, ettei innovaatiotoimintaa voida kuitenkaan mitata vain tuottavuuden ja kilpailukyvyn näkökulmasta, vaan yhtenä keskeisenä mittarina tulee olla myös vaikuttavuus eli se, miten toiminta tukee yhteiskunnan hyvinvointia.

Selonteon peruslinjaukset ovat saaneet laajaa tukea osakseen. Tiettyihin kysymyksiin on kuitenkin kiinnitetty huomiota. Erityisesti sivistysvaliokunta ja tulevaisuusvaliokunta ovat lausunnoissaan painottaneet tarvetta ottaa innovaatiotoiminnassa paremmin huomioon myös taide, kulttuuri, muotoilu ja luovat alat laajemminkin. Luova talous on yhä selvemmin nousemassa innovaatiopolitiikan olennaiseksi osaksi. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta painottaa, että työpaikkataso ja työntekijät on kytkettävä selkeämmin osaksi järjestelmää.

Talousvaliokunta katsoo, että tavoitetilän saavuttaminen edellyttää uudenlaista asennoitumista, hyvää koordinaatiota sekä tehokasta ja mahdollisimman yksinkertaista innovaatiojärjestelmää. Laaja-alainen innovaatiokäsite avaa uusia näkökulmia, mutta myös haasteita. Systeemisyy, asiakaslähtöisyys ja kansainvälisyys tulee kyetä jalkauttamaan eri hankkeisiin. Se edellyttää entistä osaavampaa innovaatio-organisaatiota.

Visio tavoitetilasta on tarpeellinen, mutta se tarvitsee nopeasti tuekseen oikeat toteutustavat. Ensimmäinen konkreettinen toimi on ollut vuoden 2009 alussa toimintansa aloittanut tutkimus- ja innovaationeuvosto, joka muodostettiin laajentamalla entisen tiede- ja teknologianeuvoston tehtäviä. Uuden neuvoston tehtävänä on käsitellä keskeisiä tieteeseen, teknologiaan sekä

niiden hyödyntämiseen ja arviointiin liittyviä kysymyksiä.

Vision konkretisointia edistää osaltaan myös kansallinen teollis- ja tekijänoikeuksien (IPR) strategia, joka julkaistiin 26.3.2009 valtioneuvoston periaatepäätöksenä. Sen mukaan Suomessa on vuonna 2015 innovaatiotoimintaa ja luovaa työtä tehokkaasti tukeva IPR-toimintaympäristö. IPR-strategiassa kiteytetään toimet, joilla parannetaan teollis- ja tekijänoikeusjärjestelmän toimivuutta.

Osaamisperusta

Innovaatiostrategian peruslähtökohtana on laaja-alainen osaamisperusta, joka edellyttää väestön korkeaa koulutus- ja osaamistasoa, riittävän laajaa ja korkealaatuista tutkimustoimintaa sekä uuden tiedon nopeaa ja tehokasta hyödyntämistä.

Selonteossa tuodaan hyvin esille osaamisen monialaisuus sekä kansallisten ja kansainvälisten osaamisverkostojen merkitys suomalaisen osaamis pohjan vahvistamisessa. Toteutus edellyttää, että koko koulutusjärjestelmämme korkea taso ja resurssit turvataan ja niitä kehitetään.

Talousvaliokunta katsoo, että laaja ja korkeatasoinen osaamisperusta on koko innovaatiopolitiikan täytäntöönpanon olennainen yksittäinen tekijä. Tarve kyetä hyödyntämään jo olemassa olevaa tietoa samoin kuin kyky yhdistellä erilaista osaamista korostuvat tulevaisuudessa entistä enemmän. Selonteossa tuodaan hyvin esille ammatillisen koulutuksen merkitys ja tarve laajentaa työpaikalla tapahtuvaa oppimista. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta toteaa lisäksi, että hyvinvoiva työyhteisö on myös luova työyhteisö. Tykes-toimintojen siirto Tekesiin lisää systeemisyyttä ja työelämän innovaatioihin liittyvän tiedon laaja-alaista hyödyntämistä.

Nykyjärjestelmässä on osaamisperustan osalta parannettavaa. Erityisenä huolena on tuotu esille riittävien resurssien turvaaminen niin varsinaisen opetustyön kuin koulutusjärjestelmän tarvitseman infran osalta. Perustutkimus joutuu kilpailemaan hankerahoituksesta, johon liittyvään byrokratiaan kuluu kohtuuttomasti voimavaroja.

Systeemisyyden edellyttää, että tiedeyhteisössä eri tiedekuntien rajat madaltuvat ja erilainen tieto ja osaaminen hyödynnetään nykyistä laajalaisemmin. Samoin tulee lisätä tiedeyhteisöjen ja yritysten välistä yhteistyötä. Perinteisillä sektoreilla tämä yhteistyö toimii suhteellisen hyvin, mutta erityisesti uusilla aloilla ja palvelusektorilla on tarvetta tehostamiseen. Ammattioppilaitosten roolia tutkimustiedon jalkauttajina liiketoimintaan tulee selkeyttää ja tehostaa. Samoin tulisi löytää nykyistä paremmat toimintatavat monimuotoisten urapolkujen mahdollistamiseksi siten, että työskentely välillä tutkimus- ja välillä käytännön työssä on mahdollista. Tarve on tältä osin akuutti, sillä nykyisen taloustilanteen seurauksena työttömänä on erittäin osaavaa työvoimaa. Yhteiskunnan kokonaisedun mukaista on mahdollisimman nopeasti hyödyntää tämä potentiaali.

Kansainvälisyys

Innovaatiojärjestelmämme on moniin muihin maihin verrattuna heikosti kansainvälistynyt. Tutkijoiden määrä suhteessa väestöön on Suomessa maailman korkeimpia, mutta ulkomaisten tutkijoiden osuus Euroopan pienimpiä (Suomi 1,7 %, Ruotsi yli 10 % ja Hollanti yli 40 %). Ulkomaisten opettajien ja jatko-opiskelijoiden määrä on kansainvälisesti vertaillen alhainen ja tutkijaliikkuvuus on vähentynyt. Vain harva ulkomainen jatko-opiskelija jää Suomeen opintojen jälkeen. Ulkomaisen rahoituksen osuus Suomessa tehtävästä t&k-työstä on alle OECD:n keskiarvon. Osaamispohjaisen taloutemme kehittymistä hidastaa myös se, että Suomessa on vain harvoja ulkomaisten yritysten tutkimus- ja kehitysyksiköitä.

Selonteko asettaa tavoitteeksi, että Suomen on oltava valituilla innovaatiotoiminnan osa-alueilla edelläkävijä maailmassa. Tavoite on korkealla, ja sen saavuttaminen edellyttää priorisointia.

Nykyisiä priorisointeja kuvaavat strategisen huippuosaamisen keskittymät (SHOK), joita on perustettu vuodesta 2008 alkaen yritysten, yliopistojen ja tutkimuslaitosten yhteisiksi tutki-

musorganisaatioiksi. Keskittymiä on tällä hetkellä käynnissä kaikkiaan kuusi eli Metsäklusteri Oy, Energia ja ympäristö (CLEEN Oy), metallituotteet ja koneenrakennus (FIMECC Oy), tieto- ja viestintäteollisuus (TIVIT Oy), rakennettu ympäristö (RYM-SHOK Oy) sekä terveys- ja hyvinvointi. Alueellisina hankkeina eli osaamiskeskusohjelman (OSKE) puitteissa toimii 13 kansallista osaamisklusteria, joista kuhunkin kuuluu 4–7 alueellista osaamiskeskusta. Klustereita ovat asuminen, digitaaliset sisällöt, elintarvikekehitys, energiateknologia, HealthBIO, hyvinvointi, jokapaikan tietotekniikka, matkailu ja elämystuotanto, meri, nanoteknologia, uusiutuva metsäteollisuus, ympäristöteknologia ja älykkäät koneet. Sekä SHOK- että OSKE-hankkeisiin liittyviä tutkimushankkeita on vireillä myös Euroopan komission 7. puiteohjelman mukaisesti perustetuissa teknologiahankkeissa (European Technology Platform/Joint Technology Initiative), mikä antaa hyvät puitteet yhteistyöhön EU:n hankkeissa.

Edellä oleva osoittaa, että priorisoinnille on tarvetta. Rajalliset resurssimme eivät riitä näin monen sektorin nostamiseen kansainvälisesti kiinnostaviksi hankkeiksi. Kansalliset kärkihankkeemme tulisikin kyetä nykyistä rohkeammin fokusoimaan. Rajoitetumpi sektorikate mahdollistaisi nykyistä paremmin myös huippukehityksen edellyttämän riskinoton.

Globaalin kilpailutilanteen ja toimintaympäristön muutosten seuranta, kyky vastata nopeasti asiakkaiden muuttuviin tarpeisiin ja kyky hyödyntää muualla syntynyttä tietoa ovat muodostuneet kansainvälisen kilpailukyvyn kannalta entistä tärkeämmiksi. Yritykset kantavat seurannasta suurimman vastuun, mutta osaltaan tätä työtä tekee myös Suomen kansainvälinen FinNode-verkosto (Yhdysvallat, Japani, Venäjä ja Kiina — toimiston perustamista Intiaan selvitetään), jonka hyödyntäminen on vielä kehittymässä. Parhaimmillaan nämä toimistot toimivat herkkinä tuntosarvina keskeisillä markkina-alueilla sen lisäksi, että ne edistävät suomalaisten yritysten verkottumista ja markkinoille pääsyä.

Myös Finpro on käynnistänyt uuden toiminnan, jonka tavoitteena on löytää kansainvälisiltä markkinoilta niin heikkoja kuin vahvojakin signaaleja, jotka voivat hyödyttää suomalaisia yrityksiä. Apunaan Finprolla on 250 omaa havainnoijaa eri puolilla maailmaa. Toiminta toteuttaa osaltaan innovaatioteselonteon kysyntä- ja asiakaslähtöistä ajattelutapaa.

Valtiovarainvaliokunnan tapaan talousvaliokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että yritysten kansainvälistymisavustuksiin suunnatut resurssit ovat olleet jatkuvasti varsin vähäiset. Nykyinen taloudellinen tilanne korostaa niiden lisäämisen tarvetta.

Valtion rooli

Valtion vastuulla on luoda innovaatioiden kehittämiselle ja kaupallistamiselle toimivat puitteet niin toiminnan tuen, resurssien kuin toimivan lainsäädännönkin osalta.

Suomen innovaatiojärjestelmän perustoimijoihin kuuluvat yritysten lisäksi yliopistot, Tekes, VTT, Sitra, Keksintösäätiö, Suomen Akatemia, Teollisuussijoitus ja TE-keskukset sekä Finpro ja Finnvera. Oman lisänsä toimintaan tuo eduskunnan alaisuudessa toimiva Sitra omalla ohjelmajohdalla toiminnallaan. Uutena tulokkaana on edellä mainittu innovaatio- ja teknologianeuvosto. Hallinnollisesti toiminnassa ovat lisäksi mukana useat ministeriöt. Talousvaliokunta katsoo, että nykyinen organisaatio edellyttää ehdottomasti selkeyttämistä. Vaikka toimijat itse suurin piirtein tietävätkin omat toimialansa, on yksittäisen asiakkaan vaikeaa hahmottaa, kuka vastaa mistäkin osa-alueesta. Järjestelmän selkeyttämisen lisäksi myös toiminnan koordinointi edellyttää tehostamista.

Edellä on kuvattu huippuosaamisen kannalta keskeistä SHOK- ja OSKE-toimintaa. Alueellinen OSKE-toiminta on koettu tärkeäksi erityisesti pk-yritysten taholta. Puutteena onkin nähty, ettei pk-yrityksille ole löytynyt roolia SHOK-hankkeissa. Tähän on saadun selvityksen mukaan nyttemmin kiinnitetty huomiota ja lisätty SHOK- ja OSKE-keskittymien yhteistyötä ja selkeytetty niiden välistä työnjakoa. Uu-

sien linjausten mukaisesti on myös varmistettava, että hankkeiden systeemisyyden toteutuu.

OSKE-klustereiden avulla pyritään osaltaan vastaamaan innovaatiotoiminnan keskittymisen haasteisiin. Talousvaliokunta katsoo, että Suomen kansantalouden mahdollisimman nopea, mutta samalla myös kestävä kasvu toteutuu sekä kasvukeskusten vetovoiman avulla että huolehtimalla hitaamman kasvun alueiden mahdollisuuksista täysimääräisesti hyödyntää innovaatioita ja osallistua innovaatiotoimintaan sellaisilla erikoistuneilla sektoreilla, joissa ne ovat hyviä.

On myös tärkeää varmistaa, että resursseja käytetään tehokkaasti. Pelkkä projektien läpivienti ei ole riittävää, vaan olennaista on, että niistä syntyvää tietotaitoa myös hyödynnetään tehokkaasti. Saatu selvitys viittaa siihen, että liian usein ideat jäävät toteuttamatta ja hyödynnettyä.

Valtion tulee myös omalla toiminnallaan osoittaa edelläkävijyyttä. Tähän liittyen on esimerkiksi aiheellista kiinnittää huomiota siihen, kuinka julkisten hankintojen avulla voitaisiin edistää innovaatiota ja niiden käyttöä.

Tuki-instrumentit

Valtion tehtäviin kuuluu myös pyrkiä korjaamaan esiintyvät markkinapuutteet. Keskeiset innovaatiosektorin ongelmat liittyvät innovatiiviseen kasvuyrittäjyyteen ja innovaatioiden kaupallistamiseen. Ongelmana on, innovatiivisten kasvuyritysten vähäisen määrän lisäksi, yritysten vaikeudet löytää pääomaa kasvuvaiheeseen, jossa varsinkin innovaatioiden kaupallistaminen muodostaa erityisen ulkopuolista rahoitusta edellyttävän vaiheen. Vaikeudet voivat kärjistyessään johtaa siihen, että innovaatiot jäävät hyödyntämättä tai ne myydään ja saatetaan tuotantoon Suomen rajojen ulkopuolella. Nykyisessä taloustilanteessa olisi aiempaakin tärkeämpää löytää keinot jo kehitettyjen ideoiden kaupallistamiseksi ja nopeaksi saattamiseksi tuotantoon. Riittävän rahoituksen turvaamiseksi on ensiarvoisen tärkeää saada ulkomaiset sijoittajat kiinnostumaan suomalaisista kasvuyrityksistä.

Samoin on tarve tehokkaasti hyödyntää erilaisia EU-rahoituskanavia.

Nykyinen tukijärjestelmämme pohjautuu suoriin avustuksiin. Merkittävin avustuskanava on Tekes, jonka palveluja käyttää vuosittain noin 2 800 yritystä. Tekesin viimeisimpiä hankkeita kasvuyrityksiin liittyen ovat vuonna 2008 aloitettu Tuli — Tutkimuksesta liiketoimintaan -ohjelma (v. 2008—2014) ja huhtikuussa 2009 alkanut yrityskiihdyttämöhanke VIGO, jonka tavoitteena on houkutella julkisen sektorin kannustimilla parhaat, kansainvälisesti kokee neet yrityskehityksen huippuosaajat kehittämään alkavista yrityksistä uusia kasvuyrityksiä. Tavoitteena on tehostaa suomalaisia riskipääomamarkkinoita ja saada Suomeen kansainvälisiä kiihdyttämötoimijoita ja pääomasijoittajia. Rahoitusta turvaa osaltaan myös Tesin ja työeläkeyhteisöjen perustama rahastojen rahasto.

Kansainvälinen TKI-toiminnan verokilpailu on kiristymässä, ja tähän liittyen myös Suomessa selvitetään, miten t&k-menojen verovähennysjärjestelmää voitaisiin kehittää pk-yritysten innovaatiotoiminnan edistämiseksi. Verokannustimien hyödyiksi on luettu parempi saavutettavuus, kevyempi hallinnollinen taakka ja suora tukea parempi markkinalähtöisyys. Kasvuyritysten tukemiseen liittyen selvitettävänä ovat myös ns. bisnesenkeleiden samoin kuin ulkomaisten rahastosijoittajien ja kotimaisten yleishyödyllisten yhteisöjen mahdolliset verokannustimet.

Suomella on 1990-luvun laman selviytymiskeinoista hyviä kokemuksia siitä, kuinka taloudelliset panostukset t&k-toimintaan ovat tuottaneet merkittävää kilpailukykyä koko taloudellemme. Selonteossa esitettyjen tavoitteiden toteutumisen yhtenä edellytyksenä on, että hallitusohjelman tavoitteena oleva kansallisen t&k-panostuksen nosto 4 %:iin bkt:stä toteutuu vuonna 2011. Tavoitteen toteutuminen edellyttäisi, että t&k-panostukset ylittävät vuonna 2011 käyvin hinnoin noin 8 500 miljoonaa euroa. Julkisen sektorin osuus tästä on noin 30 %. Nykyisten bkt- ja t&k-rahoitusarvioiden mukaan tavoite ei ole toteutumassa sen paremmin julkisen kuin yksityisenkään rahoituksen osalta. Julkisen

t&k-rahoituksen bkt-osuus oli vuonna 2008 arvion mukaan 0,94 %, mikä on alle EU:n asettaman yhden prosentin tavoitteen. Tähänastisten rahoituspäätösten myötä osuus kasvaa 0,97 %:iin vuonna 2011 tavoitteen ollessa 1,2 %. Tämänhetkisten bkt-ennusteiden (v. 2009 -5 % ja v. 2010 -1,4 %) perusteella arvioiden eroa on noin 450 miljoonaa euroa. Yksityissektorin t&k-rahoitus on 2000-luvulla kehittynyt julkista sektoria nopeammin. Se on ollut noin 20 % jäljessä keskimääräisestä vuotuisesta tavoitteesta. Valiokunta yhtyy valtiovarainvaliokunnan ja sivistysvaliokunnan lausunnoissaan esille nostamaan tarpeeseen edelleen pyrkiä saavuttamaan asetettu tavoite.

Selonteko ei ota kantaa siihen, miten tuki-instrumentteja tulisi kehittää. Parhailleen ETLAn johdolla valmisteilla oleva, kuluvan vuoden aikana valmistuva innovaatiojärjestelmämme evaluointi antaa pohjaa tehtäville päätöksille. Talousvaliokunta kiirehtii tähän liittyvää päätöksentekoa.

Jatkotoimet

Talousvaliokunta katsoo, että selonteossa esille tuotu visio innovaatiojärjestelmän tavoitteista on erittäin kannatettava. Tavoitteiden saavuttamisen keinot jäävät kuitenkin vielä monelta osin avoimiksi. Mitä muutoksia vision täytäntöönpano edellyttää innovaatio-organisaatioon ja niiden tapaan toimia tai tuki-instrumentteihin ja tavoitteiden saavuttamisen mittaamiseen? Miten systeemisyys, kysyntä- ja asiakaslähtöisyys sekä kansainvälisyys saadaan läpäisyperiaatteella sisällytettyä eri hankkeisiin? Kykeneekö koulutusjärjestelmämme tuottamaan nykyistä laajemmin uusia yrittäjiä, innovaatioita ja kykyä niiden kaupallistamiseen?

Nykyjärjestelmäämme vaivaa erilaisten ohjelmien, organisaatioiden ja innovaatiopolitiikan välineiden runsaus ja osittainen päällekkäisyys. Vanhat rakenteet ovat jääneet paikoilleen, vaikka uusia on kehitetty. On nähtävissä selkeä tarve järjestelmän virtaviivaistamiselle.

Suomen tulevan kehityksen kannalta keskeisin kysymys kuitenkin on, mihin jatkossa panostamme. Innovaatiopolitiikan tulee kyetä vastaa-

maan paitsi kansallisiin myös merkittäviin globaaleihin Suomea koskeviin haasteisiin, kuten ilmastomuutokseen ja energian riittävyyteen. Ratkaisuja tarvitaan niin vähähiiliseen talouteen siirtymisen kuin luonnonvarojen kestävä käytönkin mahdollistamiseksi. Tähän liittyen valiokuntakäsittelyn yhteydessä on nostettu erityisesti esille energia- ja ympäristösektori, joka on yksi SHOK- ja OSKE-hankkeiden piiriin kuuluvista aloista ja johon liittyy merkittäviä vientimahdollisuuksia. Vientipotentiaalia omaavana on tuotu esille myös vahva osaamisemme koulutuksen, terveydenhuollon ja vanhustenhuollon saralla.

Kansainvälisten markkinoiden elpyminen tulee tuomaan mukanaan myös niiden uusjaon, jossa Suomenkin tulisi olla hyvissä kilpailuasemissa mukana. Nyt on tarvetta rohkeille, tulevaisuuteen suuntautuville toimille.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella talousvaliokunta ehdottaa,

että eduskunta hyväksyy selonteon johdosta seuraavan kannanoton:

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa talousvaliokunnalle vuoden 2010 kevään aikana selvityksen niistä toimenpiteistä, joihin se aikoo ryhtyä innovaatiopolitiikan linjausten täytäntöönpanemiseksi.

2. Eduskunta edellyttää, että innovaatiopolitiikan toteuttamisen edellyttämät resurssit turvataan ja tutkimusrahoitus nostetaan kohti 4 %:n bruttokansantuotetuosuutta hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti.

Helsingissä 15 päivänä toukokuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Jouko Skinnari /sd
 vpj. Antti Rantakangas /kesk
 jäs. Hannu Hoskonen /kesk
 Harri Jaskari /kok (osittain)
 Matti Kangas /vas
 Toimi Kankaanniemi /kd
 Miapetra Kumpula-Natri /sd (osittain)
 Jouko Laxell /kok

Päivi Lipponen /sd (osittain)
 Marjo Matikainen-Kallström /kok (osittain)
 Sirpa Paatero /sd
 Kimmo Tiilikainen /kesk (osittain)
 vjäs. Sampsa Kataja /kok (osittain)
 Juha Korkeaoja /kesk (osittain)
 Erkki Virtanen /vas (osittain).

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuula Kulovesi.